Förslag till ändringar i existensminimireglerna

Av regeringsrättssekreteraren Reidunn Laurén

1972 års skatteutredning[1] har i början av september månad i år lagt fram ett delbetänkande "Existensminimireglerna" (Ds Fi 1975: 9). Betänkandet innehåller förslag till ändringar i de s. k. existensminimireglerna vid beskattning och indrivning.

Både vid beskattning och indrivning finns regler som syftar till att förbehålla den enskilde medel för hans egen och familjens försörjning. Dessa regler, som gemensamt brukar kallas existensminimireglerna, har konstruerats på olika sätt för de skilda rättsområdena. Åtskillig kritik har under årens lopp riktats mot dem. Man har påtalat att tillämpningen av olika regelsystem i vissa fall medför allvarliga olägenheter för den enskilde och att sociala skäl inte beaktas i erforderlig omfattning vid fastställande av existensminimum vid beskattningen.

Kritiken föranledde en framställning från riksdagen om en översyn av existensminimireglerna och skatteutredningen fick genom sina huvuddirektiv i uppdrag att ägna uppmärksamhet åt konstruktionen av reglerna. Då det såväl av sociala som administrativa skäl ansetts angeläget med en ändring av nuvarande ordning har utredningen behandlat frågan med förtur. Utredningen har sett som sin uppgift att inom ramen för gällande skatte- och indrivningssystem åstadkomma bättre samordning mellan skattemyndigheternas och utmätningsmännens beslut om existensminimum och att samtidigt söka tillgodose kravet på större hänsyn till sociala förhållanden vid fastställande av existensminimum. Andra aspekter av existensminimum, t. ex. marginaleffekter vid existensminimum, möjligheterna att införa negativ inkomstskatt eller att höja grundavdragen, har därför inte tagits upp i betänkandet.

Vissa olämpliga konsekvenser av nuvarande ordning

Kritiken av nuvarande ordning har inriktats framför allt på följande förhållanden.

[1] Ledamöter i utredningen är f. d. riksdagsledamoten Erik Brandt (s) ordf., riksdagsledamoten Alvar Andersson (c), professor Osborne Bartley (SACO), kanslirådet Gunnar Björne, riksdagsledamoten Arne Gadd (s), sekreteraren Anna Hedborg (LO), riksdagsledamoten Carl-Henrik Hermansson (vpk), direktören Nils Holgerson (arbetsgivarrepresentant), riksdagsledamöterna Gördis Hörnlund (s), Valter Kristenson (s) Eric Krönmark (m) och Ingemar Mundebo (fp) samt förbundsordföranden Sun Tidefelt (SALF).

Open access från www.skattenytt.se, 2026-11-26 22:02:13

Den enskilde har svårt att överblicka och förstå de relativt komplicerade reglerna och kan i allmänhet inte själv bedöma sina möjligheter att få existensminimum beaktat. Han kan också felaktigt anta att det vid införsel för underhållsbidrag fastställda förbehållsbeloppet gäller även vid beskattningen och därför underlåta att ansöka om befrielse från eller nedsättning av skatteavdrag. Bristande kunskap om reglerna kan även i övrigt medföra risk för rättsförlust.

Olika belopp för existensminimum kan fastställas för samma person, t. ex. vid skatteavdrag och vid införsel för underhållsbidrag. Att myndigheterna vid prövningen av existensminimibeloppet kommer till olika resultat kan vara svårbegripligt för den enskilde. En annan konsekvens av detta är att företrädesordningen mellan införsel för underhållsbidrag och skatteavdrag för preliminär A-skatt kan kastas om. Om förbehållsbeloppet vid införsel för underhållsbidrag sätts högre än existensminimum vid beskattningen kan nämligen skatteavdrag göras trots att hinder föreligger mot införsel.

Sociala skäl kan beaktas endast i begränsad omfattning vid fastställande av existensminimum vid beskattningen. Detta beror bl. a. på maximeringen av det extra avdraget enligt 50 § 2 mom. tredje stycket kommunalskattelagen. Existensminimum kan inte överstiga summan av den skattskyldiges grundavdrag, inkomst motsvarande eventuell skattereduktion och särskild skattereduktion samt högsta beloppet för extra avdrag. Denna begränsning av existensminimum brukar betecknas som det skattemässiga taket. Vad avser de av riksskatteverket fastställda normalbeloppen för existensminimum har i synnerhet barntillägget ansetts ligga på en alltför låg nivå.

Utredningens förslag

Utredningens förslag, som är enhälligt, innebär i korthet följande.

De olika myndigheternas bedömning av existensminimum bör grundas på samma normer. Normalbelopp för existensminimum skall därför tillämpas inte bara av skattemyndigheterna utan även av kronofogdemyndigheterna, som enligt nuvarande ordning kan göra en i princip fri prövning av förbehållsbeloppen. Normalbeloppen skall därvid i första hand tillämpas vid beskattning och införsel men även ligga till grund för beräkningen av de utmätningsfria beloppen vid löneutmätning och kvittning.

För att tillgodose kravet på att större hänsyn skall tas till sociala skäl vid bestämmande av existensminimum föreslår utredningen att normalbeloppen anpassas närmare till socialhjälpsnormerna. I likhet med allmänt tillämpade socialhjälpsnormer bör därför normalbeloppen anknytas till basbeloppet enligt lagen om allmän försäkring. Då normalbeloppen av praktiska skäl bör vara desamma under hela kalenderåret föreslås att de anknyts till det basbelopp som gäller för december månad året före inkomståret.

Vad avser storleken av normalbeloppen bör dessa ligga i nivå med högsta

Open access från www.skattenytt.se, 2026-11-26 22:02:13

rekommenderade socialhjälpsnormer, eftersom det annars kan inträffa att skatt eller införsel betalas med socialbidrag. Utredningen har funnit att den s. k. Stockholmsnormen för socialhjälp efter vissa justeringar utgör en lämplig utgångspunkt för beräkningen. Normalbeloppen föreslås uppgå för ensamstående till 95 %, för sammanlevande makar och likställda till 165 % och för barn till 40 % av basbeloppet för december månad året före inkomståret. Största skillnaden i jämförelse med de av riksskatteverket fastställda normalbeloppen uppkommer beträffande tilläggsbeloppet för barn som nästan fördubblas. I nedanstående tablå visas *dels* normalbelopp enligt förslaget för år 1975 i förhållande till riksskatteverkets normalbelopp för samma år *dels* beräknade normalbelopp enligt förslaget för år 1976.

	Normalbelopp enl RSV[1] år 1975 Ortsgrupp 5	Normalbelopp enl. förslaget år 1975 Basbelopp 9 000 kr[2]	Normalbelopp enl. förslaget år 1976 Basbelopp 9 700 kr[3]
Ensamstående	8.140	8.550	9.215
Makar	14.440	14.850	16.005
Barn	1.860	3.600	3.880

Normalbeloppen anpassas vidare efter socialhjälpsnormerna på så sätt att de skall anses innefatta alla vanliga levnadskostnader utom bostadskostnad, som skall beräknas särskilt och tilläggas.

Det extra avdraget enligt 50 § 2 mom. tredje stycket kommunalskattelagen maximeras genom de föreslagna reglerna. Beloppsgränsen för avdraget kan därför avskaffas och som en följd av detta kommer även det skattemässiga taket att upphöra.

En bättre samordning av förfarandet hos myndigheterna åstadkommes enligt förslaget på följande sätt. I mål om införsel för underhållsbidrag skall kronofogdemyndigheten genast underrätta den lokala skattemyndigheten om införselbeslutet i de fall, där rätt till befrielse helt eller delvis från skatteavdrag för preliminär A-skatt skäligen kan antas föreligga. Den lokala skattemyndigheten skall därefter genast tillställa den skattskyldige en ansökningsblankett tillsammans med lämpligt utformad information beträffande möjligheterna att få existensminimum beaktat vid beskattningen. Vid prövningen av ansökningen bör därefter den lokala skattemyndigheten följa kronofogdemyndighetens beslut om förbehållsbelopp, om inte nya omständigheter föranleder en ändrad bedömning. Det föreslagna förfarandet är avsett att förhindra rättsförluster som beror på att den skattskyldige felaktigt antar att förbehållsbeloppet vid införsel för underhållsbidrag gäller även vid preliminärskatte-

[1] Normalbeloppet för ensamstående och makar har reducerats med ingående hyra 3 360 kr.
[2] Faktiskt basbelopp för december 1974.
[3] Beräknat basbelopp för december 1975.

Open access från www.skattenytt.se, 2026-11-26 22:02:13

avdrag och därför inte ansöker om skattenedsättning på grund av existensminimum. Omkastningar i företrädesordningen bör på detta sätt också kunna undvikas.

För att förebygga rättsförluster vid skatteavdrag för kvarstående skatt föreslår utredningen att de skattskyldiga får en betydligt förbättrad information beträffande möjligheterna att få existensminimum beaktat vid sådant skatteavdrag. Utredningen betonar vikten av att informationen får en lättillgänglig och pedagogiskt riktig utformning så att den verkligen uppmärksammas av de skattskyldiga. Ansvaret för detta bör vila på riksskatteverket.

Förslaget föreslås träda i kraft redan den 1 januari 1976.

Open access från www.skattenytt.se, 2026-11-26 22:02:13